

Rezultati OECD-ova istraživanja TALIS 2018 provedenog u Republici Hrvatskoj

Teaching and Learning International Survey (TALIS), odnosno *Međunarodno istraživanje učenja i poučavanja*, prvo je i najveće svjetsko obrazovno istraživanje koje istražuje radne uvjete učitelja i ravnatelja škola te okruženje učenja u školama. TALIS istraživanje provodi se u zemljama članicama *Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD)* i partnerskim zemljama u petogodišnjim ciklusima. Svaki ciklus TALIS istraživanja dobiva ime po godini u kojoj se provodi glavno istraživanje. Prvo TALIS istraživanje provedeno je 2008. godine u sklopu ciklusa TALIS 2008, a Republika Hrvatska priključila se drugom ciklusu istraživanja (TALIS 2013).

TALIS 2018 ukupno je treći i najopširniji ciklus koji omogućuje dobivanje dosad najbogatije baze podataka i indikatora o profesionalizmu učitelja i ravnatelja. Osim još većeg broja zemalja sudionica, ovaj se ciklus razlikuje od prethodnih i po tome što su, osim učitelja predmetne nastave i ravnatelja osnovnih škola, u Republici Hrvatskoj po prvi puta svoje stavove i mišljenja podijelili i srednjoškolski nastavnici i ravnatelji. Uz navedeno, ovaj ciklus istraživanja omogućio je i praćenje trendova, odnosno analize promjena u podacima, stavovima, uvjerenjima i percepciji učitelja i ravnatelja koje su se dogodile u proteklih pet godina od priključivanja Republike Hrvatske TALIS istraživanju.

Glavna svrha TALIS istraživanja jest prikupiti valjane i usporedive međunarodne podatke o učenju i poučavanju kako bi se zemljama sudionicama pomoglo u evaluaciji i razvoju obrazovne politike koja promiče uvjete za učinkovito učenje i poučavanje. Međunarodne analize podataka prikupljenih u TALIS istraživanju omogućuju zemljama sudionicama identificiranje drugih zemalja koje se suočavaju sa sličnim problemima i izazovima te stjecanje boljeg uvida u različite političke pristupe i obrazovne politike i njihov utjecaj na obrazovno okruženje u školama.

Trima dimenzijama učiteljskog i ravnateljskog profesionalizma (1. dimenzija baze znanja i vještina; 2. dimenzija profesionalnog umrežavanja, 3. dimenzija odgovornosti i autonomije) u ovom je ciklusu pridodana još jedna dimenzija: ugled i status učiteljske i ravnateljske profesije. U prvom izvješću donosimo prvi dio rezultata ciklusa TALIS 2018 usmjerenih na prvu dimenziju učiteljskog i ravnateljskog profesionalizma: bazu znanja i kompetencija, što uključuje opća i specijalizirana znanja i vještine, ali i standarde za ulazak u profesiju te razvoj specifičnih vještina tijekom inicijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja nakon zaposlenja. Između ostalog, naglasak je na vezama između sadržaja i karakteristika inicijalnog obrazovanja i kontinuiranog stručnog usavršavanja te osjećaja pripremljenosti za rad, samoučinkovitosti učitelja i njihova zadovoljstva poslom.

U trećem ciklusu TALIS istraživanja ukupno je sudjelovalo više od **240 000 učitelja i nastavnika te 13 000 ravnatelja iz 48 zemalja**.

Zemlje članice OECD-a: Australija, Austrija, Belgija (Flamanska i Valonska zajednica), Čile, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Island, Izrael, Italija, Japan, Južna Koreja, Kanada (Alberta), Latvija, Litva, Mađarska, Meksiko, Nizozemska, Novi Zeland, Norveška, Portugal, SAD, Slovačka, Slovenija, Španjolska, Švedska, Turska, Ujedinjeno Kraljevstvo (Engleska).

Zemlje partnerice: Argentina (Buenos Aires), Brazil, Bugarska, Cipar, Gruzija, Hrvatska, Južna Afrika, Kazahstan, Kina (Šangaj), Kineski Tajpeh, Kolumbija, Malta, Rumunjska, Ruska Federacija, Saudijska Arabija, Singapur, Ujedinjeni Arapski Emirati, Vijetnam.

U svakoj zemlji uzorkovano je 200 škola u kojima je 20 učitelja i ravnatelj ispunjavalo zasebni online upitnik u trajanju od 45 do 60 minuta.

U Hrvatskoj se u ovome ciklusu ciljnoj populaciji učitelja od 5. do 8. razreda osnovnih škola pridružila i populacija srednjoškolskih nastavnika. Online upitnik ispunilo 3358 učitelja predmetne nastave od 5. - 8. razreda osnovne škole, dok je zaseban online upitnik za ravnatelja ispunilo 188 ravnatelja iz **196 osnovnih škola**. Online upitnik za srednjoškolskog nastavnika ispunio je 2661 nastavnik, dok je online upitnik za ravnatelja ispunilo 145 ravnatelja iz **150 srednjih škola**.

Ciljna populacija	- učitelji predmetne nastave od 5.-8. razreda osnovne škole i njihovi ravnatelji (ISCED 2) - nastavnici i ravnatelji srednjih škola (ISCED 3)
Veličina uzorka	196 osnovnih škola - 20 učitelja predmetne nastave po školi 150 srednjih škola - 20 nastavnika po školi
Instrumenti	- online upitnik za učitelje i ravnatelje osnovnih škola u trajanju od 45-60 minuta - online upitnik za nastavnike i ravnatelje srednjih škola u trajanju od 45-60 minuta
Ispitni period	ožujak – svibanj 2018.
Postignuta veličina uzorka	3358 učitelja predmetne nastave i 188 ravnatelja osnovnih škola ispunilo je TALIS-ov online upitnik 2661 nastavnika i 145 ravnatelja srednjih škola ispunilo je TALIS-ov online upitnik
Stopa odaziva	95% uzorkovanih osnovnih škola i 83% učitelja 97% uzorkovanih srednjih škola i 87% nastavnika

Upitnicima su prikupljeni podaci o sljedećim temama: 1) karakteristike hrvatskih učitelja i nastavnika (sociodemografski profil, obrazovanje, motivacija, radno iskustvo i radno vrijeme); 2) karakteristike ravnatelja škola (sociodemografski profil, obrazovanje, radno vrijeme i usavršavanje); 3) karakteristike škola (sastav škola, različitosti u školskom i razrednom okruženju); 4) profesionalni razvoj učitelja i nastavnika (aktivnosti uvođenja, mentoriranje, stručno usavršavanje i mobilnost); 5) poučavanje i razredno okruženje (inovativnost i samoučinkovitost, disciplina u razredu, nastavne metode); 6) školsko ozračje i zadovoljstvo poslom učitelja i nastavnika (sigurnost u školi, odnosi učitelja i učenika, zadovoljstvo poslom i profesijom, društvena vrijednost učiteljske i nastavničke profesije, izazovi i prioriteti u obrazovanju).

U nastavku slijedi kratki pregled rezultata, a detaljnije analize i rezultati prikazani su u nacionalnom izvješću *TALIS 2018: Učitelji, nastavnici i ravnatelji – cjeloživotni učenici*, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, 2019. Cjeloviti izvještaj dostupan je na sljedećoj adresi: <https://www.ncvvo.hr/medunarodna-istrazivanja/talis/>

Detaljnije informacije i međunarodne analize rezultata mogu se pronaći u OECD-ovom međunarodnom izvješću: *TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*, (TALIS, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>) na službenim OECD-ovim stranicama na adresi: <http://www.oecd.org/education/talis/> i <http://www.compareyourcountry.org/teacher-survey>

REZULTATI

PROFIL HRVATSKIH UČITELJA I NASTAVNIKA

Prosječna dob hrvatskih učitelja predmetne nastave u osnovnim školama iznosi 42 godine, a srednjoškolskih nastavnika 45 godina (TALIS-ov prosjek – 43 godine, prosjek EU– 45 godina). U proteklih 5 godina u Hrvatskoj je došlo do značajnog smanjenja broja učitelja mlađih od 30 godina (za 5%) i starijih od 50 godina (za 6%) uz istovremeno povećanje broja učitelja između 30 i 50 godina (za 11%).

Podaci istraživanja TALIS 2018 ukazuju na rodnu neravnotežu učiteljske i nastavničke profesije – 78,2% osnovno školskih učitelja i 67,2% srednjoškolskih nastavnika u Hrvatskoj su žene (TALIS-ov prosjek – 69,2%).

Među učiteljima osnovnih škola koji su sudjelovali u TALIS istraživanju najviše je učitelja Hrvatskoga jezika ili nekog drugog jezika na kojemu se odvija nastava (15%) i modernih stranih jezika (14%) dok je među srednjoškolskim nastavnicima najviše onih koji poučavaju predmete u području društvenih znanosti (13%), strukovne predmete u kojima se stječu praktične i strukovne vještine (12%) te predmete vezane uz tehnologiju (12%).

Hrvatski učitelji i nastavnici imaju završen viši stupanj obrazovanja u odnosu na prosjek zemalja sudionica i EU prosjek. Više od 90% hrvatskih učitelja i nastavnika ima završen barem četverogodišnji ili petogodišnji fakultet, dok isti taj stupanj obrazovanja ima u prosjeku završeno 41% učitelja u zemljama sudionicama te 55% učitelja u zemljama EU. Pri tom se u proteklih 5 godina u Hrvatskoj bilježi značajan pad postotka učitelja predmetne nastave sa završenim studijem u trajanju kraćem od 3 godine. Simultani model obrazovanja završilo je 66,5% učitelja i 49,6% nastavnika (TALIS-ov prosjek je 58,7%), konsekutivni model 18,4% učitelja i 11,4% nastavnika (TALIS-ov prosjek je 21,3%), a 7,1% učitelja i 34,6% nastavnika steklo je nastavničku kvalifikaciju završavanjem dodatnog pedagoško-psihološkog obrazovanja (TALIS-ov prosjek je 3,3%). Većina hrvatskih učitelja (84%) ima završeno formalno obrazovanje koje je uključivalo tri glavna elementa: sadržaj predmeta, pedagogiju i praksu u nastavi, no za te se elemente osjećaju u prosjeku manje pripremljenima nego u ciklusu TALIS 2013. Nadalje, prema iskazima hrvatskih učitelja i nastavnika, u njihovom formalnom obrazovanju prilično je slaba zastupljenost sadržaja vezanih uz poučavanje u multikulturnom i višejezičnom okruženju, poučavanje učenika različitih sposobnosti te uporabu ICT-a u nastavi. Istovremeno, učitelji i nastavnici osjećaju se najmanje pripremljenima za poučavanje u navedenim područjima.

Za 66,7% osnovnoškolskih učitelja i 49,3% srednjoškolskih nastavnika koji su sudjelovali u TALIS istraživanju karijera učitelja odnosno nastavnika bila je prvi izbor (TALIS-ov prosjek – 69%). Najvažniji razlozi prilikom odabira učiteljskog zanimanja za više od 90% učitelja i nastavnika su: mogućnost utjecaja na razvoj djece i mladih i davanje svog doprinosa društvu. Ekonomski razlozi i razlozi vezani uz radne uvjete važni su prilikom odabira zanimanja za prosječno oko 60% učitelja i nastavnika, a najmanje važni razlozi prilikom odabira učiteljskog zanimanja su raspored rada i sigurni prihodi.

U proteklih 5 godina u Hrvatskoj je došlo do značajnog smanjenja broja učitelja s 5 ili manje godina radnog iskustva (za 5%) i smanjenja broja učitelja s više od 20 godina radnog iskustva (za 6%) uz istovremeno povećanje broja učitelja s 6 – 20 godina radnog iskustva (za 10%). U osnovnim školama u prosjeku rade 14,5 godina kao učitelji od čega 11,4 godina u trenutačnoj školi, dok u srednjim školama 15,6 godina rade kao nastavnici od čega 13,7 godina u trenutačnoj školi. Učitelji prosječno rade 39,3 sati tjedno, a nastavnici 38,3 sati tjedno od čega najveći udio vremena provode u nastavi (19,7 sati učitelji i 18,5 sati nastavnici). U većini zemalja sudionica, uključujući i Hrvatsku, bilježi se

trend smanjenja broja sati utrošenih na planiranje i pripremu nastave uz povećanje broja sati provedenih u nastavi.

PROFIL RAVNATELJA ŠKOLA

Prosječna dob hrvatskih osnovnoškolskih ravnatelja koji su sudjelovali u TALIS 2018 istraživanju je 52 godine, a srednjoškolskih ravnatelja 53 godine (TALIS-ov prosjek – 51 godina). Pri tom je mlađih od 40 godina 8,8% u osnovnim te 8,1% u srednjim školama, a starijih od 60 godina 17,5% u osnovnim i 24,7% u srednjim školama.

Rodna ravnoteža unutar ravnateljske profesije u Hrvatskoj izraženija je nego kod učitelja i nastavnika: 53% osnovnoškolskih i 49% srednjoškolskih ravnatelja su žene (TALIS-ov prosjek – 49%).

Prema podacima prikupljenim TALIS istraživanjem hrvatski ravnatelji imaju završen viši stupanj obrazovanja u odnosu na prosjek zemalja sudionica i prosjek EU. Više od 90% hrvatskih ravnatelja ima završen barem četverogodišnji ili petogodišnji fakultet, dok isti taj stupanj obrazovanja ima u prosjeku završeno 57% ravnatelja u zemljama sudionicama te 65% ravnatelja u zemljama EU pri čemu se u proteklih 5 godina u Hrvatskoj se bilježi značajan pad postotka ravnatelja osnovnih škola sa završenim studijem u trajanju kraćem od 3 godine.

Rezultati pokazuju da hrvatski ravnatelji imaju nešto manje iskustva kao učitelji ili nastavnici prije nego što postanu ravnatelji (u prosjeku 15 godina iskustva) u odnosu na ukupan prosjek zemalja sudionica (20 godina). U usporedbi s drugim zemljama manji je postotak hrvatskih ravnatelja završio neku vrstu obrazovanja namijenjenu ravnateljima ili administrativnom upravljanju škole (hrvatskih ravnatelji osnovnih škola – 42%, TALIS-ov prosjek 88%), pri čemu je tek 4,7% ravnatelja takvo osposobljavanje prošlo prije dolaska na ravnateljsku poziciju što pozicionira rezultat Hrvatske na začelje među zemljama sudionicama.

Ravnatelji osnovnih škola u prosjeku imaju 9,7 godina iskustva na mjestu ravnatelja od čega 9,4 godine u trenutačnoj školi, a ravnatelji srednjih škola u prosjeku 10,1 godina iskustva na mjestu ravnatelja od čega 8,1 godine u trenutačnoj školi (TALIS prosjek je 9,5 godina iskustva na mjestu ravnatelja od čega 6,7 godine u trenutačnoj školi).

TALIS istraživanje pokazuje da hrvatski ravnatelji utroše polovinu svog radnog vremena na administrativne zadatke te poslove i sastanke vezane uz upravljanje školom, oko trećine vremena provedu u interakciji s učenicima, roditeljima, lokalnom zajednicom, poslovnim subjektima i industrijom, a nešto manje od petine svog radnog vremena posvećuju poslovima i zadacima vezanima uz školski kurikulum i nastavu. U odnosu na TALIS 2013 ravnatelji osnovnih škola u prosjeku troše više vremena za administrativne poslove i zadatke, a manje za zadatke i sastanke vezane uz kurikulum i nastavu te interakciju s učenicima.

Hrvatski ravnatelji češće od učitelja i nastavnika sudjeluju u aktivnostima stručnog usavršavanja. Gotovo svi (99,4% ravnatelja srednjih škola) ili svi ravnatelji (osnovnih škola) pohađali su barem jednu aktivnost stručnog usavršavanja u prethodnih godinu dana. U prosjeku su pohađali 7 aktivnosti i to su u najvećoj mjeri bili tečajevi ili seminari o upravljanju, tečajevi i seminari „uživo“, praćenje stručne literature te sudjelovanje u profesionalnoj udruzi ravnatelja. Najmanja zabilježena je učestalost pohađanja formalnog programa za stjecanje kvalifikacije među svim ravnateljima. U usporedbi s TALIS-ovim prosjekom hrvatski ravnatelji iskazuju veću potrebu za usavršavanjem u području razvoja školskog kurikuluma, razvijanja suradnje među učiteljima, upravljanja ljudskim resursima te promicanja pravednosti i raznolikosti.

PROFIL ŠKOLA U HRVATSKOJ

Osnovne škole koje su ušle u uzorak TALIS 2018 istraživanja prosječno broje u razredu 18,6 učenika, a srednje škole 21,3 učenika što ukazuje na značajno smanjenje prosječnog broja učenika u razredu osnovnih škola u proteklih 5 godina. Također, značajno se smanjio i omjer učitelja i učenika s 1:10,8 na 1:8,8. Većina se osnovnih i srednjih škola financira iz državnih sredstava. Osnovne su škole podjednako raspoređene prema lokaciji između manjeg grada (27,7%), većeg grada (25,6%) i velegrada (23,6%), dok su srednje škole najčešće smještene u većem gradu (38,7%) i velegradu (32,7%).

Hrvatski učitelji i nastavnici rade u homogenijim razredima i školama s obzirom na kulturno porijeklo, socioekonomski status i posebne obrazovne potrebe učenika u odnosu na učitelje u drugim zemljama sudionicama: 8,4% učitelja i 3,2% nastavnika poučava u razredu s više od 10% učenika čiji je jezik drugačiji od jezika na kojem se održava nastava, 9,8% učitelja i 8,2% nastavnika poučava u razredu s više od 10% učenika s posebnim potrebama, 4,8% učitelja i 6,1% nastavnika poučava u razredu s više od 30% učenika lošijeg socioekonomskog statusa, 1,1% učitelja i 0,8% nastavnika poučava u razredu s više od 10% učenika imigranata ili imigrantskog porijekla, a 3,4% učitelja i 4,2% nastavnika poučava u razredu s najmanje 1% učenika izbjeglica. Pri tom je važno istaknuti da je u hrvatskim osnovnim školama značajno je veća proporcija učenika s posebnim potrebama te učenika čiji je materinski jezik drugačiji od jezika na kojem se održava nastava nego u srednjim školama.

TALIS podaci pokazuju da je najčešće korištena praksa protiv socioekonomske diskriminacije u školama poučavanje učenika za prihvaćanje osoba različitog socioekonomskog porijekla (90,8%), a najrjeđe korištena praksa su eksplicitne politike protiv socioekonomske diskriminacije (75,8%). Najučestalija praksa vezana uz kulturnu različitost jest poučavanje učenika kako se nositi s etničkom i kulturnom diskriminacijom (69,2% učitelja i 77,3% ravnatelja), a najrjeđe korištena praksa organiziranje multikulturnih događaja (36,0% učitelja i 46,1% ravnatelja). Pri tom više od 80% hrvatskih učitelja i nastavnika smatra da se može nositi s izazovima multikulturnog razreda, podići svijest učenika o kulturnim razlikama među učenicima i smanjiti etničke stereotipe među učenicima.

PROFESIONALNI RAZVOJ UČITELJA I NASTAVNIKA

Prema podacima TALIS istraživanja u 2018. su godini 20% učiteljske populacije u Hrvatskoj učitelji početnici s manje od 5 godina radnog iskustva (TALIS-ov prosjek – 19%, prosjek EU – 18%). U odnosu na iskusnije učitelje, hrvatski učitelji početnici osjećaju se manje kompetentnima u održavanju discipline u razredu, poticanju učenika da slijede razredna pravila, umirivanju učenika, objašnjavanju kakvo ponašanje se očekuje od učenika, korištenju raznolikih strategija vrednovanja te poticanju učenika da cijene učenje.

Prema iskazima ravnatelja, formalni programi uvođenja dostupni su za 76,3% učitelja i 86,5% nastavnika, a neformalne aktivnosti uvođenja za 67% učitelja i 87,3% nastavnika. Pritom se izdvaja rezultat da u 5% osnovnih i 1% srednjih škola učiteljima i nastavnicima nisu dostupne aktivnosti uvođenja prilikom zapošljavanja. Prema iskazima učitelja i nastavnika njih 55%, odnosno 34% sudjelovalo je u aktivnostima uvođenja u školi u kojoj trenutno rade, dok je 34% učitelja i nastavnika sudjelovalo je u formalnim i/ili neformalnim aktivnostima uvođenja prilikom prvog zapošljavanja. Hrvatskim učiteljima i nastavnicima najčešće su dostupne aktivnosti općeg administrativnog uvođenja, supervizije od strane ravnatelja ili iskusnih učitelja te planiranih sastanaka s ravnateljem ili iskusnim učiteljima pri čemu učitelji koji su sudjelovali u aktivnostima uvođenja iskazuju veću samoučinkovitost i zadovoljstvo poslom. Najmanje dostupne aktivnosti uvođenja u osnovnim su školama: smanjenje satnice u nastavi (11,8%), online aktivnosti (13,1%) te online tečajevi i seminari (23,0%), a u srednjim: online aktivnosti (12,8%) te online tečajevi i seminari (23,9%).

TALIS istraživanje također je prema iskazima ravnatelja pokazalo da je u više od 90% hrvatskih osnovnih i srednjih škola osigurana mentorska podrška učiteljima i nastavnicima: u osnovnim školama 2,9% učitelja ima dodijeljenog mentora, a 8,8% učitelja ima ulogu mentora, dok u srednjim školama 3,8% nastavnika ima dodijeljenog mentora, a 8,4% nastavnika ima ulogu mentora. Pri tom je važno istaknuti da se u proteklih 5 godina u Hrvatskoj smanjio postotak učitelja i nastavnika koji su imali podršku mentora kao i onih koji su nekome bili mentori. Mentorstvo nije dostupno u 6,5% osnovnih i 3,1% srednjih škola.

Slično kao i ravnatelji osnovnih i srednjih škola, iako ipak nešto rjeđe od njih, gotovo svi hrvatski učitelji i nastavnici (98%) sudjelovali su u stručnom usavršavanju u posljednjih godinu dana, a u prosjeku su sudjelovali u 5 aktivnosti stručnog usavršavanja koje su najčešće vezane uz sadržaj predmeta koji poučavaju, pedagoške aspekte poučavanja te nastavni plan i program. Najčešći oblici aktivnosti stručnog usavršavanja prvenstveno su praćenje stručne literature, tečajevi/seminari uživo i skupovi o obrazovanju dok učitelji i nastavnici najrjeđe pohađaju aktivnosti poput formalnih programa za stjecanje kvalifikacije i studijskih posjeta drugim školama.

Sudjelovanje u aktivnostima stručnog usavršavanja povezano je s učinkovitom primjenom nastavnih metoda i povećanjem samopouzdanja učitelja u radu što proizlazi i iz rezultata TALIS istraživanja prema kojima 85,6% učitelja i nastavnika izjavljuje da su aktivnosti stručnog usavršavanja imale pozitivan utjecaj na poučavanje.

Hrvatski učitelji i nastavnici najveću potrebu za stručnim usavršavanjem iskazuju u području poučavanja učenika s posebnim potrebama, individualiziranog učenja, primjeni ICT vještina u nastavi te poučavanju kroskurikularnih vještina što je i značajna promjena u odnosu na rezultate ciklusa TALIS 2013: hrvatski učitelji iskazuju veću potrebu za stručnim usavršavanjem u području primjene ICT vještina u nastavi, poučavanja učenika s posebnim potrebama, vrednovanja i ocjenjivanja učenika te poučavanja u multikulturnom i višejezičnom okruženju. Kao najčešće prepreke sudjelovanju navode se nedostatak poticaja za sudjelovanje, prevelika cijena aktivnosti te neadekvatnost dostupnih aktivnosti, a u značajno većoj mjeri nego 2013. učitelji većom preprekom smatraju koliziju s rasporedom rada i nedostatak vremena zbog obiteljskih obveza. S druge strane, u odnosu na razdoblje od prije pet godina manjom preprekom sudjelovanju u aktivnostima stručnog usavršavanja smatra se cijena aktivnosti stručnog usavršavanja.

Posljednji aspekt profesionalnog usavršavanja učitelja i nastavnika jest njihova mobilnost. TALIS podaci pokazuju da se 17% osnovnoškolskih učitelja i 16% srednjoškolskih nastavnika osposobljavalo u inozemstvu u sklopu inicijalnog obrazovanja ili stručnog usavršavanja nakon zaposlenja, pri tom je za gotovo tri četvrtine njih osposobljavanje u inozemstvu trajalo je kraće od 3 mjeseca.

POUČAVANJE I RAZREDNO OKRUŽENJE

TALIS istraživanje pokazuje da više od 70% učitelja i 60% nastavnika u Hrvatskoj smatra da njihovi kolege nastoje razvijati nove ideje za učenje i poučavanje, otvoreni su za promjene, traže nove načine rješavanja problema te pružaju međusobnu praktičnu podršku u primjeni novih ideja. Veliku sklonost inovacijama u svojim školama iskazuje i više od 85% hrvatskih ravnatelja, a posebno vezano uz brzo prepoznavanje potrebe da nešto treba mijenjati, brzo odgovaranje na promjene, spremno prihvaćanje novih ideja i osiguravanje pomoći za razvoj novih ideja.

Nadalje, podaci pokazuju da velika većina hrvatskih učitelja i nastavnika (više od 80%) smatra da mogu dobro upravljati razredom (umiriti učenike, kontrolirati ometajuća ponašanja, postići da učenici poštuju razredna pravila, objasniti kakvo ponašanje očekuju od učenika) te da su uspješni u poučavanju (sposobni su koristiti različite nastavne metode, strategije vrednovanja i načine objašnjavanja nastavnih sadržaja). Više od 65% učitelja i nastavnika smatra da može uvjeriti učenike

da mogu biti uspješni u školi i pomoći im da kritički razmišljaju. Najmanju razinu samoučinkovitosti hrvatski učitelji iskazuju u području poticanja učenika na angažman u učenju. Pri tom je važno istaknuti da se manje iskusni učitelji osjećaju značajno manje sposobnima za upravljanje razredom, korištenje raznolikih strategija vrednovanja te pomaganje učenicima da cijene učenje.

Hrvatski učitelji i nastavnici rjeđe trebaju održavati i uspostavljati disciplinu tijekom nastave u usporedbi s prosječnim TALIS-ovim učiteljem: za upravljanje razredom i održavanje discipline učitelji i nastavnici najčešće (oko 50%) koriste strategije upozoravanje učenika da slušaju i da se pridržavaju razrednih pravila.

Za jasnoću poučavanja učitelji i nastavnici najčešće (više od 90%) koriste strategije poput objašnjavanja što učenici trebaju naučiti i na koji je način novo gradivo povezano sa starim, davanja primjera iz svakodnevnog života ili pokazivanja zašto je novo gradivo korisno. Za kognitivnu aktivaciju učitelji i nastavnici najčešće (oko 60%) koriste strategiju zadavanja zadataka u kojima učenici trebaju kritički razmišljati, a za poticanje aktivnog učenja učitelji i nastavnici (oko 50%) češće koriste strategiju dopuštanja učenicima da koriste ICT u projektima ili nastavi nego zadavanje duljih projekata (OŠ 13%, SŠ 16%) što je značajno rjeđe u usporedbi s TALIS-ovim i EU prosjekom. Hrvatski učitelji i nastavnici također rjeđe traže od učenika da sami odaberu metode rješavanja kompleksnih problema i rjeđe dijele učenike u manje skupine kako bi riješili neki problem ili zadatak u usporedbi s prosječnim TALIS-ovim učiteljem. S druge strane, u usporedbi s rezultatima ciklusa TALIS 2013 učitelji značajno češće daju primjere iz svakodnevnog života, pokušavaju pokazati zašto je novo gradivo korisno, zadaju učenicima dulje projekte i dopuštaju učenicima da koriste ICT u projektima ili nastavi.

Tijekom nastavnog sata učitelji i nastavnici u prosjeku utroše: 83% vremena na učenje i poučavanje, oko 9% vremena na održavanje discipline te 8% vremena na administrativne zadatke, pri tom osnovnoškolski učitelji utroše značajno više vremena na održavanje discipline, dok srednjoškolski nastavnici značajno više vremena utroše na administrativne poslove te poučavanje i učenje. U Hrvatskoj, disciplina u razredu ovisi o radnom iskustvu i statusu zaposlenja učitelja pri čemu su učitelji s više radnog iskustva i učitelji zaposleni na puno radno vrijeme uspješniji u održavanju discipline.

TALIS istraživanje pokazalo je da više od 75% učitelja i nastavnika poučava u razredima u kojima se učenici trude stvoriti ugodnu atmosferu za učenje. Disciplina je lošija što je veća koncentracija učenika s problemima u ponašanju u razredu, a bolja je u razredima s većim udjelom darovitih učenika. Pri tom su učitelji s više radnog iskustva ili zaposleni na puno radno vrijeme uspješniji su u održavanju discipline.

Najčešće metode vrednovanja učenja koje koriste hrvatski učitelji i nastavnici su: promatranje učenika dok izvršavaju pojedine zadatke i neposredno davanje povratnih informacija (više od 70%), korištenje vlastitih testova (više od 60%) te davanje brojčane ocjene uz pismeni komentar (više od 50%). Najrjeđa strategija vrednovanja učenja je dopuštanje učenicima da sami ocijene svoj napredak te je ta strategija, zajedno s promatranjem učenika dok obavljaju pojedine zadatke i davanje povratnih informacija, još manje učestala nego prije 5 godina.

ŠKOLSKO OZRAČJE I ZADOVOLJSTVO POSLOM UČITELJA I NASTAVNIKA

Hrvatske škole prema TALIS podacima bilježe nisku učestalost incidenata: 4 % ravnatelja osnovnih i 1% ravnatelja srednjih škola navode čestu pojavu zastrašivanja ili nasilja među učenicima (TALIS-ov prosjek – 13%). Ravnatelji osnovnih škola više od srednjoškolskih ravnatelja prijavljuju zastrašivanje ili nasilje među učenicima, fizičke ozljede zbog nasilja među učenicima te neželjenu elektroničku komunikaciju među učenicima. S druge strane, ravnatelji srednjih škola češće ukazuju na problem konzumiranja ili posjedovanja droge i/ili alkohola. Važno je istaknuti da je u proteklih pet godina,

prema iskazima ravnatelja, došlo je do značajnog smanjenja zastrašivanja i nasilja među djecom u osnovnim školama.

Školsko ozračje također se može opisati kao skladno budući da više od 90% učitelja i nastavnika smatra da se učitelji i učenici dobro slažu, da je dobrobit učenika važna i da škola pruža pomoć svim učenicima kojima je potrebna. Uz to 87% osnovnoškolskih učitelja i 77% srednjoškolskih nastavnika smatra da su odnosi između učitelja, odnosno nastavnika pozitivni pri čemu velika većina učitelja i nastavnika smatra da se mogu osloniti jedni na druge (više od 75%).

Zadovoljstvo poslom i profesijom te društvena vrijednost učiteljske profesije dodatni su čimbenik uspješnog obrazovnog sustava. TALIS rezultati pokazuju da je više od 90% hrvatski učitelja i nastavnika zadovoljno je svojim poslom. Oko 80% učitelja i nastavnika uživa raditi u školi u kojoj trenutno rade te bi je preporučilo kao dobro mjesto za rad, a 75% učitelja i nastavnika opet bi izabralo posao učitelja. S druge strane 16,2% učitelja i 17,1% nastavnika promijenilo bi školu kad bi to bilo moguće, 37,8% hrvatskih učitelja i 34,3% nastavnika pita se bi li bilo bolje da su izabrali neko drugo zanimanje, a 7,5% učitelja i 6,7% nastavnika žali što su odlučili postati učitelji. Svega 9% hrvatskih učitelja smatra da se učiteljsko zanimanje cijeni u društvu (TALIS-ov prosjek 32%) pri čemu učitelji s manje iskustva (manje od 5 godina radnog iskustva) u većem postotku smatraju da se učiteljsko zanimanje cijeni u društvu od učitelja s više radnog iskustva.

Srednjoškolski nastavnici u prosjeku se više slažu da prednosti nastavničkog zanimanja uvelike nadmašuju njegove nedostatke i više smatraju da se nastavničko zanimanje cijeni u društvu od osnovnoškolskih nastavnika te su u prosjeku su zadovoljniji uvjetima svog nastavničkog zanimanja u usporedbi s učiteljima u osnovnoj školi iako je ukupno 76% učitelja i nastavnika nezadovoljno svojom plaćom, a 50,4% učitelja i 47,9% nastavnika nezadovoljno je uvjetima rada.

Više od 90% učitelja i nastavnika smatra da političari ne cijene stavove nastavnika, da učitelji ne mogu utjecati na obrazovnu politiku te da učitelji u ovoj zemlji nisu cijenjeni u medijima.

Kao posljednji aspekt povezan uz školsko ozračje i zadovoljstvo poslom analizirani su izazovi i prioriteti u obrazovanju. Ravnatelji osnovnih i srednjih škola (oko 30%) u Hrvatskoj kao najveći problem u organiziranju kvalitetne nastave ističu nedostatak ili neprimjerenost prostora za nastavu. Prema iskazima ravnatelja gotovo trećina osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj suočava s problemom nedostatka ili neprimjerenosti prostora za nastavu, četvrtina osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj suočava se s manjkom učitelja i nastavnika kompetentnih za poučavanje učenika s posebnim potrebama. Četvrtina osnovnih i petina srednjih škola radi u školama s neadekvatnom informatičkom infrastrukturom.

S druge strane, za hrvatske učitelje i nastavnike prioritet ulaganja u obrazovanje veže se uz povećanje njihovih plaća, a nakon toga slijedi unapređivanje školskih objekata i sadržaja. Pri tom učitelji koji su birali učiteljsko zanimanje iz „društvenih“ razloga pridaju manju važnost povećanju plaća od učitelja koji su birali učiteljsku profesiju iz drugih osobnih razloga poput ekonomskih razloga. Naposljetku, dok srednjoškolski nastavnici češće od učitelja kao prioritet ulaganja u obrazovanje navode ulaganje u nastavne materijale, ponudu visokokvalitetnog usavršavanja za nastavnike i smanjenje administrativnih poslova nastavnika, učitelji u osnovnim školama češće kao prioritet ulaganja u obrazovanje ističu pružanje podrške učenicima iz ugroženih obitelji ili učenicima migrantima, smanjenje veličine razreda te pružanje podrške učenicima s posebnim potrebama.

U Zagrebu, 19. lipnja 2019.

Ivane Katavić, prof.
Zagreb
ravnateljica NCVVO-a